EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 2.10.2025.
COM(2025) 587 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI

par Eiropas kultūras galvaspilsētu iniciatīvas (2020.–2033.) pirmo starpposma novērtējumu

{SWD(2025) 284 final}

1. Ievads

1985. gadā, pamatojoties uz toreizējās Grieķijas kultūras ministres Melinas Merkuri (*Melina Mercouri*) ideju, tika izveidota iniciatīva **"Eiropas kultūras galvaspilsēta"** (turpmāk – EKG), kas ir Eiropas Savienības pamatdarbība. Iniciatīvas mērķis ir veicināt un svinēt Eiropas bagāto kultūras daudzveidību un kopīgo mantojumu, tādējādi palielinot iedzīvotāju piederības sajūtu kopējai kultūras telpai un stiprinot kultūras ieguldījumu pilsētu ilgtermiņa attīstībā. Sākotnēji dalībvalstis pilsētas atzina par "Eiropas kultūras pilsētām", pamatojoties uz par kultūras jautājumiem atbildīgo ministru rezolūciju, kurā tika uzsvērta pilsētu būtiskā nozīme kultūras veidošanā un izplatīšanā Eiropā. Pēc Lēmuma 1419/1999/EK pieņemšanas (kas 2005. gadā grozīts ar Lēmumu Nr. 649/2005/EK) "Eiropas kultūras pilsētas" kļuva par "Eiropas kultūras galvaspilsētām", un iniciatīva tika nostiprināta kā Kopienas rīcība. 2006. gadā tika pieņemts vēl viens lēmums (1622/2006/EK), ar ko papildina noteikumus par dažādu Eiropas kultūras galvaspilsētu atlasi un uzraudzību. Pašreizējais juridiskais pamats – Eiropas Parlamenta un Padomes Lēmums Nr. 445/2014/ES – tika pieņemts 2014. gadā, lai aptvertu periodu no 2020. līdz 2033. gadam.

Šis ir pirmais starpposma novērtējums par EKG iniciatīvu 2020.–2033. gada periodā, kā to paredz lēmuma 16. panta 2. punkts. Ar to tiek novērtēti iniciatīvas rezultāti saskaņā ar pieciem vērtēšanas kritērijiem, kas noteikti labāka regulējuma pamatnostādnēs un rīkkopā: efektivitāte, lietderība, atbilstība, saskaņotība un ES pievienotā vērtība, kā arī pasākuma ilgtermiņa ietekme, lai labāk izprastu iespējamo mantojumu, kas saistīts ar Eiropas kultūras galvaspilsētas statusa piešķiršanu. Novērtējuma mērķis ir arī apzināt labo praksi un gūto pieredzi nākotnes EKG un Eiropas pilsētām, kas ir ieinteresētas turpināt attīstīt savas kultūras stratēģijas un kultūras piedāvājumu. Visbeidzot, novērtējumā ir apzināti iespējamie iniciatīvas uzlabojumi, kas jāapsver attiecībā uz nākamo iniciatīvu pēc 2033. gada.

Ņemot vērā Covid-19 ietekmi uz iniciatīvas īstenošanu 2020.–2033. gada perioda sākumā, tika nolemts iekļaut plašāku dažādu EKG un titulu ieguvušo pilsētu loku, kuras tika atlasītas un uzraudzītas saskaņā ar iepriekšējā juridiskā instrumenta noteikumiem. Tas tika uzskatīts par nepieciešamu, lai gūtu labāku priekšstatu par iniciatīvas ilgtermiņa ietekmi.

Iniciatīvas struktūra

Saskaņā ar pašreizējo juridisko pamatu, kas aptver 2020.–2033. gada periodu, divas dalībvalstis ir tiesīgas katru gadu rīkot EKG iniciatīvu saskaņā ar lēmumā noteikto hronoloģisko secību. Turklāt 2022., 2024., 2028., 2030. un 2033. gadā šo titulu var piešķirt arī EBTA/EEZ valsts, kandidātvalsts vai potenciālās kandidātvalsts (ārpus ES) pilsētai. Dalībvalstis organizē savu atlases procedūru valsts līmenī, attiecīgās iestādes atbildībā un ar Eiropas Komisijas palīdzību. Komisija ir tieši atbildīga par atklāto konkursu organizēšanu starp pilsētām valstīs ārpus ES.

Konkursi sākas ne vēlāk kā sešus gadus pirms titula gada, kad attiecīgā dalībvalsts (bet konkursu starp pilsētām ārpus ES gadījumā – Komisija) publicē uzaicinājumu iesniegt pieteikumus. Uzaicinājumā ir iekļauti seši kritēriji, kas norādīti juridiskajā pamatā: "ieguldījums ilgtermiņa stratēģijā", "Eiropas dimensija", "kultūras un mākslas saturs", "izpildes spēja", "sabiedrības iesaiste" un "pārvaldība".

Pēc tam atlasi organizē divos posmos: priekšatlase ne vēlāk kā piecus gadus pirms titula gada (kandidātpilsētu atlase tiek sašaurināta līdz īsajam sarakstam), un galīgā atlase deviņus mēnešus vēlāk (titula piešķiršanā tiek ieteikta viena pilsēta). Ekspertu grupa izvērtē

pieteikumus atbilstoši iniciatīvas mērķiem un kritērijiem. Pamatojoties uz ekspertu grupas ieteikumu, attiecīgā dalībvalsts (vai Komisija, ja runa ir par valstīm ārpus ES) oficiāli izraugās uzvarējušo pilsētu.

Kad pilsēta ir izraudzīta, tā līdz titula gadam tiek pakļauta uzraudzības procesam. Šā procesa ietvaros Komisija sasauc trīs sanāksmes starp pilsētu un ekspertu grupu, lai pārskatītu progresu un sniegtu norādījumus. Pamatojoties uz ekspertu grupas ieteikumu uzraudzības procesa beigās, Komisija nolemj, vai titula gada sākumā izmaksāt pilsētai Melinas Merkuri balvu. Balvu finansē no programmas "Radošā Eiropa".

Ekspertu grupā, kas atbild par atlases un uzraudzības procedūrām, ir ne vairāk kā 12 locekļi: desmit no tiem uz trīs gadu pilnvaru termiņu izvirza ES iestādes un struktūras (trīs – Eiropas Parlaments, trīs – ES Padome, trīs – Komisija un vienu – Eiropas Reģionu komiteja), bet līdz diviem locekļiem izvirza attiecīgā dalībvalsts.

Eiropas ekspertu priekšatlasi veic Komisija, izsludinot atklātu uzaicinājumu paust ieinteresētību. Kritēriji ekspertu atlasei ir uzskaitīti juridiskā pamata 6. pantā.

Iniciatīvu pārvalda Komisija ar Izglītības, jaunatnes, sporta un kultūras ģenerāldirektorāta (EAC ĢD) nodaļas "Radošā Eiropa" starpniecību.

Salīdzinājumā ar iepriekšējo EKG iniciatīvu, ko reglamentē Lēmums Nr. 445/2014/ES, tika ieviestas šādas izmaiņas:

- atlasīto pilsētu apstiprināšanas ES līmenī nepieciešamības atcelšana, jo EKG titula ieguvējus tieši izrauga attiecīgā dalībvalsts;
- iespēju piešķiršana kandidātvalstīm, potenciālajām kandidātvalstīm un EBTA/EEZ valstīm,
- konkrētāki un stingrāki atlases kritēriji, lielāku uzsvaru liekot uz darbības ilgtermiņa ietekmi un Eiropas dimensiju;
- apsvērumu par ekspertu grupas locekļu pieredzi un kvalifikāciju iekļaušana juridiskajā pamatā;
- trīs uzraudzības sanāksmju rīkošana divu vietā – pirmā notiek trīs gadus pirms titula gada, bet pēdējā – dažus mēnešus pirms titula gada;
- atbildības par *ex post* novērtējumu pārcelšana no Eiropas Komisijas uz izraudzīto pilsētu;
- Melinas Merkuri balvas izmaksas atlikšana no diviem mēnešiem pirms titula gada sākuma līdz titula gada sākumam.

2. Iniciatīvas attīstības stāvoklis

Kopš 1985. gada tituls ir piešķirts 82 dažādām pilsētām visās ES dalībvalstīs (tai skaitā Apvienotajai Karalistei līdz izstāšanās līguma spēkā stāšanās brīdim 2020. gadā) un piešķirts arī pilsētām piecās valstīs ārpus ES: Islandē (2000), Turcijā (2010), Norvēģijā (2000, 2008, 2024), Serbijā (2022) un Ziemeļmaķedonijā (2028). Saskaņā ar pašreizējo juridisko pamatu ir atlasītas 22 pilsētas, no kurām 13 šā paziņojuma izstrādes laikā rīkoja vai rīko iniciatīvu, savukārt deviņas pilsētas ir atlasītas un gatavojas titulu gadam.

Lēmums Nr. 445/2014/ES tika grozīts 2017. gadā, lai iekļautu Eiropas Brīvās tirdzniecības asociācijas valstis, kas ir Līguma par Eiropas Ekonomikas zonu puses. Covid-19 pandēmijas dēļ tas atkal tika grozīts 2020. gadā. Ar to abām 2020. gada EKG (Rijekai un Golvejai) tika dota iespēja pagarināt savu EKG gadu līdz 2021. gada 30. aprīlim. Turklāt EKG gads Timišoarā

un Elefsinā tika pārcelts no 2021. gada uz 2023. gadu, savukārt Novi Sadas titula gads tika pārcelts no 2021. uz 2022. gadu.

Līdz ar ES kandidātvalsts statusa piešķiršanu Ukrainai un Gruzijai 2022. un 2023. gadā abas valstis kļuva tiesīgas piedalīties konkursā trešo valstu pilsētām, jo tās piedalās arī programmā "Radošā Eiropa".

3. Izvērtēšanas konstatējumi: panākumi un problēmas

Efektivitāte

Tika konstatēts, ka EKG iniciatīva ir veicinājusi kultūras pasākumu skaita pieaugumu un plašāku kultūras piedāvājumu rīkotājpilsētās gan žanra, gan norises vietu ziņā. Aplūkojot EKG vietējos novērtējumus laikposmā no 2013. līdz 2022. gadam**, tipisks EKG gads ietver aptuveni 1000–1200 atsevišķus kultūras pasākumus**. Tam bija arī ievērojama ietekme uz ieguldījumiem kultūras pasākumos un infrastruktūrā rīkotājpilsētās, un šo pilsētu administrāciju kultūras budžeti bieži vien bija aptuveni piecas reizes lielāki, jo tām tika piešķirts EKG tituls. **Oficiālie dati par dalību 2013.–2022. gada EKG liecina, ka šajā periodā aptuveni 38,5 miljoni cilvēku piedalījās EKG atbalstītajos kultūras pasākumos** kā apmeklētāji, kuratori vai projekta atbalsta saņēmēji. Šis dinamisms, kā arī iespēja sabiedrībai bez maksas apmeklēt daudzus pasākumus palīdzēja paplašināt to labuma guvēju loku, kuri patērēja kultūru, un rosināja cilvēkus, kuri nebija aktīvi kultūras jomā, apmeklēt kultūras pasākumus. Piemēram, vairākās EKG tika iesaistīti skolēni, cilvēki no nelabvēlīgām sociālajām grupām (piemēram, migranti un bezdarbnieki), kā arī nomaļās pilsētu apkaimēs dzīvojoši cilvēki.

EKG arī veicināja kultūras un radošo nozaru nostiprināšanu rīkotājpilsētās Lai gan daļu no šīs ietekmes radīja īpaši spēju veidošanas projekti, to lielā mērā veicināja formālu un neformālu kultūras ekosistēmu izveide. EKG mudināja vietējās ieinteresētās personas sadarboties kultūras programmu izstrādē un īstenošanā. Šī sadarbība, kā arī pieredze, kas gūta, vadot lielu skaitu kultūras projektu, palīdzēja attīstīt vietējos talantus un veidot ilgtermiņa nozares potenciālu.

Novērtējumā uzsvērts, kā EKG sekmīgi īsteno savu stratēģisko mērķi, proti, veicināt rīkotājpilsētu starptautisko atpazīstamību, īstenojot spēcīgu kultūras programmu**.** Par to īpaši liecina ārvalstu apmeklētāju skaita pieaugums rīkotājpilsētās, plašāks atspoguļojums starptautiskajos medijos pirms titula gada un tā laikā, kā arī pastiprināta starptautiskā sadarbība. Kopumā to EKG analīze, kas ir apkopojušas attiecīgos datus, liecina, ka **EKG gads var palielināt apmeklētāju skaitu rīkotājpilsētā par aptuveni 30–40 %** (no kuriem 25–35 % ir ārvalstu viesi).

Lietderība

Novērtējumā tika konstatēts, ka **EKG pēc būtības ir izmaksu ziņā efektīva iniciatīva, kas spēj piesaistīt publisko un privāto finansējumu ar salīdzinoši zemām izmaksām Savienībai (aptuveni 3–5 miljoni EUR gadā)**. EKG budžetu analīze laikposmā no 2013. līdz 2022. gadam liecina, ka **iniciatīva kopumā ir veicinājusi finansējumu aptuveni 900 miljonu EUR apmērā kultūras programmai visā ES**, ņemot vērā visu finansējumu, kas iztērēts no ES, valstu, reģionālajiem, vietējiem un privātajiem avotiem.

Melinas Merkuri balva (1,5 miljoni EUR) veido tikai daļu no visa EKG budžeta titulu ieguvušajās pilsētās, proti, no 2 % līdz 7 % no kopējā EKG budžeta. Ievērojama daļa nāk no

publiskiem avotiem, un valsts, vietējais un reģionālais finansējums kopā nodrošina 71 % no budžeta. Tomēr jāatzīmē, ka bieži vien pastāv neatbilstība starp plānotajiem un faktiskajiem budžetiem, un lielākā daļa pilsētu saskaras ar problēmām dažādu faktoru, piemēram, samazinātu valstu valdību finanšu saistību un neparedzētu apstākļu dēļ. Tikai dažas pilsētas īstenoja savas programmas saskaņā ar sākotnēji prognozēto budžetu.

Novērtējumā tika arī izklāstītas problēmas, kas ietekmē iniciatīvas efektivitāti, kā arī atziņas, ko kandidātpilsētas vai titulu ieguvušās pilsētas varētu gūt no EKG pieredzes. Piemēram, laika ierobežojumi starp priekšatlases un galīgās atlases posmiem ir problēma kandidātpilsētām, kas dažkārt nevar pilnībā uzlabot savus pieteikumus starp abām atlases kārtām. Vēlākā posmā tām var rasties grūtības likt lietā paveikto un konkursa gaitā iegūtās kompetences. Turklāt tām var būt grūtības paļauties uz pietiekamu pieredzes gūšanu un saziņu starp iepriekšējām, pašreizējām un nākotnes EKG.

Atlases un uzraudzības procedūru efektivitāte
Saskaņā ar pašreizējo juridisko pamatu atlases process ietver šādus posmus:

- Uzaicinājums iesniegt pieteikumus: vismaz sešus gadus pirms titula gada.
- Pieteikumu iesniegšanas termiņš: vismaz 10 mēnešus pēc uzaicinājuma iesniegt pieteikumus publicēšanas.
- Priekšatlases sanāksme un ziņojums: piecus gadus pirms titula gada.
- Pārskatīto pieteikumu iesniegšanas termiņš un atlases sanāksme un ziņojums: aptuveni deviņus mēnešus pēc priekšatlases sanāksmes.
- Pilsētas izraudzīšana: četrus gadus pirms titula gada.

Pēc atlases notiek trīs uzraudzības sanāksmes – 3 gadus, 18 mēnešus un 2 mēnešus pirms titula gada. Lai gan ieinteresētās personas, ar kurām notika apspriešanās, uzskata, ka pašreizējie atlases un uzraudzības procesi kopumā darbojas labi, tās arī noteica jomas, kurās vajadzīgi uzlabojumi:

- **pieteikumu iesniegšanas grafiks**: lai gan valdības līmenī atlases procesa grafiks kopumā tiek uzskatīts par pietiekamu, pilsētām termiņu izpilde ir izaicinājums. Tas īpaši attiecas uz deviņu mēnešu laikposmu starp priekšatlasi un galīgo atlasi. Šis īsais laiks rada papildu spiedienu uz pilsētām, it īpaši mazākām vai ar mazāku pieredzi, attiecībā uz starptautisko attiecību veidošanu un vietējo ieinteresēto personu saistību nodrošināšanu;
- **uzraudzības sanāksmes**: dažas ieinteresētās personas iestājās par pāreju no uzraudzības procesa uz vairāk konsultatīvu lomu, grupas ekspertiem cieši sadarbojoties ar pilsētām, piedāvājot reāllaika risinājumus un mentorēšanu. Tas būtu atbilstoši izaicinājumiem, kas saistīti ar vajadzīgo prasmju trūkumu un spēju veidošanu EKG.

Kopumā, lai gan pilsētām pēc atlases varētu pietikt ar četriem gadiem, lai īstenotu šo pasākumu, šāds termiņš var radīt izaicinājumus, ja pilsēta vēl nav sasniegusi noteiktu kultūras brieduma līmeni. Tas ne vienmēr nozīmē, ka mazāk sagatavotas pilsētas nevajadzētu izskatīt titula piešķiršanai, tomēr to pieteikuma grāmatas būtu reāli jāizskata un jāvērtē, ņemot vērā pilsētas faktiskās kultūras spējas, un, ja tā tiks izraudzīta, tai būtu jānodrošina pietiekami norādījumi, uzraudzība un spēju veidošanas iespējas.

Ieinteresētās personas arī norādīja, ka laiks var tikt zaudēts pārpratumu dēļ saistībā ar divām galvenajām EKG dimensijām: Eiropas dimensiju un mantojumu. Lai gan novērtējuma dalībnieki norādīja, ka galu galā saprot abus terminus, daži uzskatīja, ka skaidrāki norādījumi

par to, kā Eiropas dimensija izpaužas praksē, ļautu ietaupīt laiku pieteikuma sagatavošanas vai plānošanas posmā.

Ekspertu grupu jauno locekļu uzņemšana un pienākumu pārņemšana ir vēl viena joma, kurā vajadzīgi uzlabojumi, jo jaunajiem grupu locekļiem bieži vien trūkst piemērotu rīku netraucētai pārejai, kā dēļ zūd zināšanas un iesaiste kļūst nevienmērīga. EKG iniciatīva varētu gūt labumu no strukturētu ievadīšanas procesu izstrādes un lielāka uzsvara likšanas uz ekspertu grupu locekļu konsultatīvo funkciju, lai pārvarētu šos izaicinājumus. Kopumā tika uzskatīts, ka centralizētāka komunikācijas stratēģija ES līmenī palielinātu ne tikai iniciatīvas kopējo atpazīstamību, bet arī titulu ieguvušo pilsētu atpazīstamību, sniedzot tām būtisku atbalstu.

Saskaņotība

EKG iniciatīva demonstrē spēcīgu iekšējo un ārējo saskaņotību. Rīkotājpilsētu atlases un pārvaldības procesi labi atbilst EKG mērķiem, un pieteikšanās process paredz, ka pilsētas savu EKG projektu integrē plašākā kultūras stratēģijā, iesaistot dažādas ieinteresētās personas un pārvaldības līmeņus. Īpaši svarīgas ir valstu ieinteresētās personas, jo EKG bieži uzskata par valsts nozīmes jautājumu. Tomēr var rasties izaicinājumi, līdzsvarojot vietējās prioritātes ar Eiropas mērķiem, it īpaši attiecībā uz Eiropas dimensiju.

EKG iniciatīva ir saskaņota ar citām ES programmām, it īpaši ar ES kultūras un radošo nozaru pamatprogrammu (CCS) un programmu "Radošā Eiropa". Abām šīm programmām ir vienādi pamatmērķi, piemēram, kultūras daudzveidības un pārrobežu sadarbības veicināšana. Tāpat tās abas atbalsta ES CCS konkurētspēju, veicina līdzdalību kultūrā un stiprina Eiropas identitāti. EKG iniciatīvai ir kopīgas iezīmes ar ES prioritātēm zaļināšanas un sociālās iekļaušanas jomā. Pastāv iespējas labāk saskaņot iniciatīvu ar vides prioritātēm un ES ārpolitiku. Lai gan titulu ieguvušās pilsētas vai to reģioni vai dalībvalstis var saņemt ES finansējumu, tai skaitā kohēzijas politikas finansējumu kultūras jomā, proaktīva koordinācija starp EKG iniciatīvām un citiem ES finansējuma avotiem joprojām ir ierobežota. Attiecībā uz saistību ar valstu iniciatīvām novērtējumā konstatētas gan sinerģijas, gan neliela pārklāšanās.

ES pievienotā vērtība

EKG iniciatīva liecina par **skaidru un būtisku ES pievienoto vērtību, veicinot starptautisko sadarbību starp kultūras pārstāvjiem rīkotājpilsētās un viņu partneriem citās valstīs, uzlabojot Eiropas pilsētu atpazīstamību un veicinot kopīgu Eiropas kultūras identitāti**. Ar EKG atbalstu pilsētas, it īpaši mazākas un mazāk starptautiski atzītas pilsētas, ir veiksmīgi iekļāvušās globālajos kultūras tīklos, īstenojušas vērienīgas un daudzveidīgas kultūras programmas un piesaistījušas auditoriju un plašsaziņas līdzekļu uzmanību, kas citādi nebūtu sasniedzama.

Iniciatīva ir ne tikai veicinājusi starptautisko tūrismu un pārrobežu partnerības, bet arī veicinājusi pilsētvides atjaunošanu, pilsonisko līdzdalību un vietējo kultūras nozaru stiprināšanu. Dažas pilsētas izceļas kā spēcīgi piemēri tam, kā EKG tituls var darboties kā katalizators ilgtermiņa attīstībai, kultūras diplomātijai un tādu ES vērtību kā iecietība un miers iemiesošanai. Nodrošinot sadarbību ar māksliniekiem un iestādēm gan no ES, gan trešām valstīm, šī iniciatīva atbalsta ES kultūras diplomātijas mērķus un stiprina Eiropas kultūras struktūru kopumā.

Tomēr novērtējumā ir uzsvērti vairāki strukturāli ierobežojumi, kas kavē EKG iniciatīvas pilnvērtīgu potenciāla izmantošanu. Konkrēti tas, ka nav oficiāla institucionāla mehānisma zināšanu apmaiņai un nav centralizētas kultūras darbinieku datubāzes, ierobežo titula gadā

izveidoto tīklu ilgtspēju un tvērumu. Turklāt, lai gan iniciatīva sekmīgi veicina Eiropas vērtības, nekonsekvents politiskais atbalsts un ierobežota iesaiste pēc titula gada var apdraudēt tā ietekmi. Tāpēc novērtējumā ierosināts, ka strukturētāks ES līmeņa atbalsts (komunikācijā, datu apmaiņā un tālāknodošanas iespēju plānošanā) būtu būtisks, lai uzlabotu EKG iniciatīvas efektivitāti un ilgstošu ietekmi.

Atbilstība

Iniciatīva turpina attīstīties līdztekus sociālekonomiskajām pārmaiņām un Eiropas kultūras ainavai. Pat būdama viena no visilgāk īstenotajām ES kultūras iniciatīvām, tā joprojām ir saskaņota ar pilsētu ilgtermiņa attīstības mērķiem, it īpaši attiecībā uz kultūras iekļaušanu pilsētplānošanā un politikas veidošanā. Prasība pilsētām izstrādāt visaptverošas kultūras stratēģijas ir mainījusi to, kā pašvaldības uztver un izmanto kultūru, bieži vien radot vai pilnveidojot pilsētas mēroga kultūras politiku. Šie procesi neaprobežojas tikai ar veiksmīgiem titula ieguvējiem – arī pilsētas, kas neiegūst titulu, gūst labumu no pastiprinātām kultūras stratēģijām un uzlabotiem plānošanas satvariem. Vairāki piemēri parāda, kā konkursa procedūra var stimulēt reģionālo stratēģiju izstrādi ārpus pilsētas līmeņa.

EKG iniciatīvas integrēšana pilsētu politikas ietvaros bieži vien pastiprina un paplašina jau esošos pasākumus, nodrošinot leģitimitāti un atjaunojot uzsvaru uz kultūras attīstību. Turklāt konkursa process vairo uzticību gan politiskajai vadībai, gan kultūras nozarei, bieži vien radot taustāmus ieguldījumus ar kultūru saistītā pilsētvides atjaunošanā. Šie rezultāti ir īpaši nozīmīgi, ņemot vērā pašvaldību budžeta samazināšanos kultūrai: kultūras galvaspilsētas ir pamatinicitīva, kas nodrošina vietējo politisko atbalstu un sniedz pārliecinošus pierādījumus par kultūras ieguldījumu sociālekonomisko vērtību. *Ex post* novērtējumi konsekventi parāda sviras iedarbību, radot plašākus ekonomiskos un kultūras ieguvumus proporcionāli sākotnējam ieguldījumam, ko pilsētas izmanto, lai pamatotu pastāvīgu un palielinātu atbalstu kultūras iniciatīvām.

Iniciatīvas mantojums joprojām ir pamatā iespējamajiem jautājumiem par EKG nozīmi. Lai gan dažas pilsētas ir izveidojušas mantojuma organizācijas, daudzām citām trūkst piemērotu ilgtermiņa plānošanas mehānismu. Tā kā daudzas titula gada sniegtās priekšrocības kļūst redzamas tikai vairākus gadus pēc tā noslēguma, EKG īstenošanas struktūru darbības ātra izbeigšana bieži vien nozīmē neizmantotas iespējas saglabāt dinamiku. Vāja mantojuma plānošana apvienojumā ar datu ierobežojumiem un ilgtermiņa novērtēšanas sistēmas trūkumu mazina spēju pilnībā aptvert iniciatīvas ietekmi. Kopumā EKG iniciatīva ir palīdzējusi palielināt kultūras politikas novērtēšanas nozīmi visā Eiropā. Fokusa grupas uzsvēra pieaugošo interesi novērtēt kultūras ietekmi, jo daudzi Eiropas pilsētu tīkli veido īpašus darba virzienus kultūras ietekmes izvērtēšanai. Tas liecina, ka iniciatīvai ir izšķiroša nozīme kultūras politikas novērtēšanas prakses attīstīšanā vietējā līmenī.

Vēl viens svarīgs iniciatīvas nozīmīguma aspekts ir tās potenciāls atbalstīt reģionālo attīstību, sadarbojoties pilsētām un to apkārtējām teritorijām. Daži piemēri parāda, kā iniciatīva var sekmīgi decentralizēt kultūras ieguvumus un palielināt piekļuvi vairākās pašvaldībās. Tomēr strukturālās problēmas joprojām pastāv it īpaši lauku apvidos un mazākās pašvaldībās, kurām var trūkt spēju efektīvi piedalīties.

Vienlaikus iniciatīva ir pielāgota, lai tā joprojām atbilstu ES politikas prioritātēm, tai skaitā paplašinot iespējas piedalīties uz trešām valstīm, liekot lielāku uzsvaru uz ilgtermiņa ietekmi un veicinot Eiropas dimensiju. Tomēr notiekošās debates par Eiropas dimensijas nozīmi un atpazīstamību, kā arī vides un digitālo prioritāšu nepietiekamā pārstāvība oficiālajos atlases

kritērijos norāda uz jomām, kurās jāveic turpmāki uzlabojumi, lai saglabātu iniciatīvas nozīmi strauji mainīgajā politikas kontekstā.

4. Secinājumi un gūtās atziņas

Novērtējums liecina, ka EKG ir sekmīga ES pamatdarbība ar augstu izmaksu lietderību un ļoti ierobežotu ietekmi uz ES budžetu. Turklāt iniciatīvai var būt pārveidojoša ietekme uz dažādām kandidātpilsētām un izraudzītajām pilsētām, jo titula piešķiršanai ir nepieciešama ilgtermiņa plānošana un kultūras iekļaušana vietējās pilsētu politikās. Iniciatīva ir arī cieši saskaņota ar citām ES iniciatīvām, it īpaši programmu "Radošā Eiropa", un tā veicina ES vērtību izplatīšanu un nodrošina Eiropas kultūras profesionāļiem, māksliniekiem un viņu darbiem plašāku pieejamību ES un ārpus tās.

Pirmais Eiropas kultūras galvaspilsētu (EKG) starpposma novērtējums par laikposmu no 2020. līdz 2033. gadam atklāja gan panākumus, gan problēmas, kas sniedz svarīgas atziņas EKG nākotnei. Konstatējumi virzīs EKG iniciatīvas nākamo posmu pēc 2033. gada, nodrošinot tās turpmākos panākumus un atbilstību.

Lielāks uzsvars uz "Eiropas dimensiju" konkursā: "Eiropas dimensija" ir būtisks EKG iniciatīvas un atlases kritēriju elements. Tomēr, pamatojoties uz atsauksmēm, šķiet, ka dažādas ieinteresētās personas to bieži vien pilnībā neizprot. Eiropas Komisija varētu izpētīt veidus, kā veicināt izpratni par šo dimensiju.

Ilgtermiņa zināšanas: tā kā nav oficiāla EKG tīkla, pastāv risks, ka zināšanas var tikt zaudētas starp jaunieceltajām un iepriekšējām pilsētām. Komisija varētu izpētīt, kā veicināt zināšanu apmaiņu EKG kopienā, lai pilnībā izmantotu tās potenciālu, it īpaši saistībā ar tās Eiropas dimensiju.

Saziņa: Eiropas Komisija aktīvi informē par Eiropas kultūras galvaspilsētu oficiālo izraudzīšanos, izmantojot dažādus kanālus, tai skaitā paziņojumus presei, tīmekļa vietnes un sociālos medijus. Tomēr Eiropas Komisija un citas ES mēroga iestādes pašlaik neveic koncentrētus ES līmeņa komunikācijas pasākumus, lai popularizētu EKG. Tas ierobežo iniciatīvas atpazīstamību, ietekmi un sabiedrības informētību. EKG gūtu labumu no ES komunikācijas centieniem atbalstīt un papildināt titulu ieguvušo pilsētu darbu, sadarbojoties ar dalībvalstīm un ņemot vērā to ieguldījumu. EKG vēstnieku iecelšana politiskā līmenī varētu sekmēt iniciatīvu.

Dati: rādītāju kopums, ko Eiropas Komisija sniedz organizācijām, kas atbild par dažādu EKG konkursu rīkošanu, būtu jāpārskata, pamatojoties uz novērtēšanas procesā konstatētajiem rezultātiem un datu nepilnībām.

Ekspertu grupa: ir svarīgi nodrošināt, ka ekspertu grupai ir prasmes un resursi, lai efektīvi pildītu savus uzdevumus. Komisija varētu stiprināt sadarbību ar citām iestādēm, lai nodrošinātu, ka grupa ir daudzveidīga gan pārstāvības, gan speciālo zināšanu ziņā. Turklāt strukturēts jauno grupas locekļu ievadīšanas process palīdzētu nodrošināt, ka viņi ir labi sagatavoti, un sekmētu netraucētu pāreju un uzdevumu pārņemšanu no iepriekšējiem locekļiem.

Ilgtermiņa plānošana: novērtējums liecina, ka dažās pilsētās iniciatīvas ilgtermiņa ietekme nav pilnībā realizēta. Komisija varētu izpētīt iespēju pastiprināt kritēriju "ieguldījums ilgtermiņa stratēģijā" un stiprināt vērtēšanas kritērijus un rādītājus, lai veicinātu ilgtermiņa ietekmi kandidātpilsētās.

Nobeigumā var secināt, ka novērtējums sniedz būtiskas atziņas par programmas gaitu un potenciālu. Pēc 40 gadiem iniciatīva joprojām ir aktuāla pilsētās un teritorijās, kas vēlas attīstīties ar kultūras palīdzību. Tomēr ir svarīgi to pilnveidot, lai nodrošinātu pastāvīgu atbilstību arī nākotnē, it īpaši ņemot vērā pēdējos gados parādījušās tendences, piemēram, pieaugošo mazāku pilsētu skaitu starp titula ieguvējiem.